

20 Yanvar - türkün qan yaddaşı



Osman GƏZƏKƏR

M.Qorbaçov 1995-ci ilin aprel ayında Türkiyədə səfərdə olarkən "Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan etmək və oraya qoşun göndərmək mənim siyasi həyatımda ən böyük səhvim idi" deyərək öz günahını etiraf etsə də, bu, onun bir dövlət rəhbəri olaraq məsuliyyətini azaltmadığı kimi, bütün türk dünyasını dolanacaq yerli ruhların da ağır-acısına kömək etmədi.

Bakıdakı qırğınları bütün açıqlığı ilə türk ictimaiyyəti yalnız tanınmış jurnalist Murad Arvasın çəkdiyi şəkillərlə gördü. Onun gizli şəkildə Bakıya gələrək peşə fəaliyyətini qısa bir müddətdə yerinə yetirməsi nəticəsində bütün bunlar mümkün olmuşdu. Sonradan özünün yazdığı kimi, "Bakıdan deportasiya ediləndə çəkdiyim şəkilləri növbəti gün qəzetdə verdik".

Murat Arvas gördüyü dəhşətləri belə ifadə edirdi:

"Təyyarə ilə Bakıya gedib "Azərbaycan" otelinə yerləşdim. Gecə yarısı Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin əməkdaşları qapımı döyüb məni sorğu-suala çəktilər, sonra o vaxtkı "Moskva" otelinin yaxınlığında yerləşən DTK binasına apardılar.

Orada Bakıya hansı məqsədlə gəldiyimi, xəbər və fotolar hazırlayıb-hazırlamadağımı soruşdular. Səhər tezdən məni DTK binasından çıxarıb aerporta tərəf aparırdılar, saat 11-də Moskvaya uçan təyyarəyə mindirib Azərbaycandan deportasiya edəcəkdilər. Maşın Azadlıq meydanının qabağından keçəndə məni apararlardan xahiş etdim ki, xatirə üçün oradakı rus tanklarının şəkillərini çəkmək istəyirəm. İcazə verdilər, tankların üstünə çıxıb şəkillər çəkdim, mənim də şəkillərimi çəktilər. Bu, mənə hava və su kimi lazım idi.

Daha sonra saat 11-dəki təyyarə ilə məni Azərbaycandan Moskvaya deportasiya etdilər. Moskvadan "Rus tankları Bakıda" adlı xəbər yazdım, fotoları da əlavə edib İstanbulla- "Türkiyə" qəzetinə göndərdim, növbəti gün xəbər və fotolar qəzetdə çıxdı. Bu, Türkiyə mətbuatında rus ordusunun Bakını işğal etməsini göstərən ilk fotosessiya oldu".

"Qanlı Yanvar" faciəsinin təcavüzkar Ermənistanın Azərbaycana qarşı əsasız ərazi iddiaları ilə birbaşa bağlı olduğu, Mixail Qorbaçov başda olmaqla keçmiş SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı düşmənçilik siyasətinin davamı olduğu

hamıya gün kimi aydındır. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyev tutduğu bütün vəzifələrdən uzaqlaşdırıldıktan az sonra ermənilərin ölkəmizə qarşı ərazi iddiası başladı və beləliklə Azərbaycandakı ictimai-siyasi sabitlik pozuldu.

Azərbaycan ərazilərinin iyirmi faizinin təcavüzkar Ermənistan tərəfindən işğalda saxlanılmasını, bir milyondan artıq azərbaycanlının öz dədə-baba torpaqlarından çıxarılaraq qaçqın və məcburi köçkünə çevrilməsi - bütün bunlar Azərbaycanın müstəqilliyinin qarşısını almaq üçün həyata keçirilmiş düşmənçilik siyasətinin nəticələridir. Faciənin baş verdiyi o ağır günlərdə Azərbayca-



nın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələn Heydər Əliyev 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakıda və Azərbaycanın digər ərazilərində baş verən hərbi cinayəti törədənləri kəskin ittiham edərək qanlı faciənin dünya ictimaiyyətindən gizlədilməsinə imkan vermədi. Sonrakı illərdə isə Ümummilli Liderimiz qətiyyəti sayəsində hadisəyə siyasi və hüquqi qiymət verildi. Ulu öndər Heydər Əliyev böyük müdrikliklə xalqımızın müstəqil dövlət qurmaq arzularını gerçəkləşdirdi. 20 Yanvar faciəsi qanlı yazılan şanlı tarixə çevrildi.

20 Yanvar faciəsinə böyük kədərlə qarşılayan qardaş Türkiyə xalqı həmişə olduğu kimi o ağır günlərdə də Azərbaycanla həmrəy olub onun yanında idi.

Azərbaycanda yanvar ayının özünəməxsus xüsusiyyətləri var: bu, heç vaxt yadından çıxmayan, yaddaşından silinməyən böyük bir faciə ilə bağlıdır. Daşnak-bolşevikqüvvələrinin 1918-ci ilin martında törətdiyi qırğınlar bizim bahar bayramımıza xüsusi bir rəng qatdığı kimi, 26 ildir anılan 20 Yanvar faciəsi də yeni ilimizə ayrıca bir özəllik verməkdədir. Uzun illər birgə yaşamalması olduğu

mus, Yeni ilin xüsusilə təmtəraqlı qeyd olunduğu, sovet dövlətinin beşiyi Rusiyada, eləcə də Ermənistanda ənənəvi olaraq hesab edirlər ki, Yeni il süfrəsi nə qədər zəngindir, bütün il ərzində evdə də elə bolluq olacaq. Həmçinin belə düşüncülər ki, Yeni il yeni paltar, yeni ayaqqabıda qarşılaşmaq lazımdır, onda bütün il yeniliklər içərisində keçəcək. Adətən Yeni il qabağı bütün borclar verilir, bütün incikliklər bağışlanar, küsülülər bir-birindən üzr istəyər, bərişarlar. Ancaq 1990-cı ilin yanvarı bizi bərişardırmadı, bizə verdiyi "hədiyyələr" çox acı və dəhşətli oldu.

1980-ci illərin axırlarında keçmiş Sovet İttifaqında gedən proseslər, ölkə rəhbərliyinin uğursuz "yenidənqurma" siyasəti, milli siyasətdə buraxılan kobud səhvlər, hər yerdə olduğu kimi, Azərbaycanda damilliazadlıq hərəkatının geniş vüsət almasına səbəb oldu. Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyətin kəskinləşməsinin əsas səbəblərindən biri də Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və "Dağlıq Qarabağ problemi"nin ortaya atılması idi. 1988-ci ilin noyabr-dekabr aylarında keçirilən ümumxalq mitingləri, 1989-cu il dekabrın 31-də Naxçıvanda Azərbaycan-İran sərhədinin sökülməsi SSRİ rəhbərliyini həyəcanlandırmaya bilməzdi.

Elə bunun ardınca 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə heç bir xəbərdarlıq edilmədən Bakıya daxil olan sovet qoşun hissələri şəhərin müxtəlif rayonlarında yüzlərlə insanı qətlə yetirdi və ya ömürlük şikəstə çevirdi. Həlak olanlardan 123-ü kişi, 5-i qadın, 4-ü uşaq idi. Günahsız qurbanların sırasında digər millətlərin - rusların (6 rus), yəhudilərin (3 yəhudi) nümayəndələrini görəndə düşünürsən ki, işğalçının dini-imi, milliyəti olmur. Həlak olanların arasında öz vəzifə borcunu yerinə yetirən 4 milis işçisi, 1 həkim, o cümlədən 1 aspirant, 3 elmilər doktoru vardı.

Özü də bütün bunlar xüsusi bir şəraitdə icra olunurdu: Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət təbiiq olunması haqqında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 19 yanvar tarixli fərmanı ancaq yanvarın 20-də səhər saat 6-dan zirehli maşınlardan xalqa elan edilirdi. Çünki artıq o zaman Azərbaycan televiziyasının enerji

bloku partladılmış, Azərbaycan radiosunun səsi kəsilmişdi...

20 Yanvar hadisələri xalqımızın milli məniyyətinə, milli azadlıq ruhuna qarşı təcavüz idi. Lakin Azərbaycan xalqı öz qürurunu itirmədi, onun iradəsi qırılmadı. 20 Yanvar, eyni zamanda, xalqımızın tarixində bir qəhrəmanlıq səhifəsinə çevrildi. O gecə Azərbaycan xalqına qarşı törədilən cinayət, tökülən qanlar Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədi, insanlar daha sıx birləşdi, onların mübarizliyi bir qədər də artdı. Məhz bu əzmin, iradənin sayəsində xalqımız öz müqəddəs arzusuna - milli azadlığına qovuşa bildi, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi dünya birliyinə daxil oldu.

Ancaq müstəqilliyimizin bərpasından sonrakı ilk illərdə Ermənistanın Azərbaycana ədələtsiz ərazi iddiası və təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizi işğal olundu və bu günə qədər respublikamızın ərazi bütövlüyü bərpa olunmayıb. Ona görə hər il 20 Yanvar faciəsinin ildönümündə hər bir Azərbaycan vətəndaşı, ordumuzun hər bir əsgəri, giziri və zabiti bir daha Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa ediləcəyini yada salaraq düşünür, öz sabahına daha inamla baxır. Dövlət başçısının dediği kimi: "Hamı bilməlidir ki, sülh tərəfdarı olmağımıza baxmayaraq, müharibənin yenidən başlanmamasını və bu məsələnin sülh yolu ilə həllini istəməyimizə baxmayaraq, bizim səbrimiz də tükənməz deyildir. Azərbaycan öz doğma torpaqlarını nəyin bahasına olursa-olsun azad edəcəkdir".

Uzun illər işğaldan əziyyət çəkən, öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda minlərlə qurban verən Vyetnamda Yeni il gecəsi vyetnamlılar parklar, bağlar və küçələrdə ocaqlar yandırır. Ocağın başına bir neçə ailə toplaşır, ocaqda bişirilən düyüdən xüsusi şirniyyat hazırlayıb və düşünür ki, bu, həm də dünyadan vaxtsız gedən yaxınların, doğmaların ruqları üçündür...

Bayram günlərində Çinin küçələrindən keçən insanların isə əllərində fənər olur. Bu, həm də Yeni ilde öz yolunu işıqlandırmaq anlamına gəlir.

Bizim 20 Yanvarda yandırdığımız ocaqlar, şamlar isə heç vaxt itməyəcək, sönməyəcək xatirələrimizdir. Bakıda Vətən şəhidlərinə - 20 Yanvar şəhidlərinə böyük ehtiramla ucaldılan xatirə kompleks xalqımızın müqəddəs and yerinə, ziyarətgahına çevrilib. Bu qədirlənlik, bu ziyarət həm də türk dünyasının, türk xalqının müqəddəs torpaqlardakı-Qarabağdakı böyük, möhtəşəm qələbədə xəbər verir.